

Protestantse Kerk Classis Fryslân

Nu jongeren ons ontbreken

Notitie Classis Fryslân 14 februari 2023

Veelbesproken

Bij mijn bezoeken als classisdominee aan de kerkenraden en voorgangers van onze Friese Protestantse Gemeenten is het nooit de vraag óf het toenemend ontbreken van 50-minners in het gemeentelven ter sprake komt, maar wannéer deze grootste zorg van onze Friese gemeenten op tafel komt. ‘Nu jongeren ons ontbreken’ is een veelbesproken onderwerp bij mijn kerkenraadsbezoeken, misschien wel het meestbesproken onderwerp.

Meestal vertellen de ambtsdragers daar dan bij ‘Het zijn niet eens zozeer de kinderen en de jongeren die niet meer komen – zij komen vaak nog wel naar de zondagsschool, kindernevendienst en naar de clubavonden – maar het zijn hun ouders die we meer en meer missen. De jonge gezinnen. Onze leden die ongeveer tussen de 25 en de 50 zijn’.

Wanneer ik hen vraag wat zij doen aan jeugd- en jongerenwerk, en welke banden er nu zijn met jonge gezinnen, blijkt dat gemiddeld veel. Kerkelijke gemeenten doen hun uiterste best om kinderen, jeugd, jongeren en jonge gezinnen te bereiken, vast te houden. Maar ‘het wordt minder, dominee. En hoe komt het in de toekomst?’

Vervolgens zoeken wij naar moed en bemoediging, en naar wegen hoe we kunnen omgaan met het toenemend ontbreken van de jongere generatie. Dit zoeken naar moed en bemoediging, en naar wegen hoe we kunnen omgaan met de misschien wel grootste zorg die bij ons leeft als kerk, is het doel van deze laatste notitie die ik als classisdominee schrijf voor de classicale vergadering, en voor onze ongeveer 230 Friese protestantse Gemeenten en hun 200 pastores.

De kerk is de enige niet

Het eerste waar ik moed uit put is mijn overtuiging dat wij als kerken de enigen niet zijn die de band met 50-minners verliezen. Wij delen het probleem met vakbonden, muziekverenigingen, politieke partijen, koren, media, omroepen, dorpsverenigingen, en andere organisaties die het hebben moeten van een vast en stabiel ledenbestand. Vijftig Minne50-minners binden zich niet meer permanent aan instituties en maatschappelijke organisaties.

Wanneer ik 's avonds na een kerkenraadsbezoek naar huis rijd, hoor ik op Omrop Fryslân twee zeventigjarige dames, die altijd de kar getrokken hebben bij de keatsvereniging in Marssum verzuchten dat zij vermoedelijk als laatsten het licht uit moeten gaan doen omdat er geen jongeren zijn die het stokje overnemen.

Ik hoor het bestuur van de Vogelwacht in Oranjewoud-Heerenveen vertellen dat er geen jongere bestuursleden meer te vinden zijn voor het best grote aantal vrijwilligers dat actief is.

De fanfare in Stiens vertelt dat zij binnenkort hun opheffingsconcert houden. 'Want de mensen willen best nog eens een partijtje meeblazen, maar zich niet meer voor vast binden.'

En de voorzitter van het Frysk Paarden Stamboek vertelt dat het binden van jongeren aan het Stamboek de komende jaren de hoogste prioriteit zal moeten hebben, 'anders heeft het stamboek geen toekomst meer'.

Geregeld heb ik meegedaan aan de Visserijdagen van Workum. Allemaal boten bemand met oude grijze heren. Met kunst en vliegwerk wordt één bootje met 'de jonge vissers onder zeil' overeind gehouden. Maar alle ouwe zeunen vrezen met groten vreze.

Nomaden

50-minners zijn nomaden geworden. Zij trekken voort van pleisterplaats naar pleisterplaats, van bron naar bron, van de ene oase naar de plek waar zij op een andere oase hopen. Zij blijven nergens permanent, nergens voor het leven, maar vrijwel overal 'voor even'.

Wanneer onze kinderen een sport willen beoefenen, liefst weer een of andere nieuwe, zoeken zij dit nog maar zelden bij de gevestigde sportverenigingen, waar je contributie betaalt, en een lange periode in je leven lid van wordt. Waar je de algemene ledenvergadering bezoekt, en waarvoor je bereid bent een bestuursfunctie te vervullen wanneer het jouw beurt is. Wanneer 50-minners willen sporten, zoeken zij bij voorkeur een groepje gelijkgezinden. Zij spreken daarmee af dat zij gewoon beginnen. Maken een groepsapp waarmee zij uiterst eenvoudig en effectief met elkaar afspraken maken en deze flexibel weer bijstellen. Wanneer het wat kost sturen zij elkaar een tikkie. En zo spontaan en onverwacht als het begon, eindigt het ook weer. Op naar het volgende project.

50-minners zoeken naar bewegingen waar zij iets kunnen halen wat goed voor hen is op dat moment, en naar organisaties waar zij iets kunnen brengen voor een bepaalde periode. Dit is de nog weer verder doorgevoerde individualisering van onze westerse samenleving en onze hedendaagse cultuur. Laten de 50-plussers hen niet veroordelen. Zij zijn zeker wel trouw aan wat zij vinden en waarvoor zij warmlopen. Maar zij zijn 'serieel trouw', dan het een, dan het ander. In de periode dat zij zich verbinden zijn zij zeker niet alleen consumenten. Zij zijn ook bereid hun schouders eronder te zetten en een betrokken bijdrage te leveren. Maar niet voor altijd. Na een bepaalde periode trekt de nomade weer verder.

Overigens ben ik zelf ook beïnvloed door het 'nomadenbestaan'. Tientallen jaren heb ik gestemd op de politieke partij van mijn keuze. Ik was lid en bleef deze trouw door dik en dun. Wanneer er tegenwoordig verkiezingen zijn, kijk ik op de stemwijzer welke partij op dit moment het beste bij mij past. Zo zweeft mijn stem van de ene pleisterplaats naar de andere.

En ik zing graag geestelijke liederen, maar ik word geen lid van een kerkkoor. Een zangvereniging met een bestuur en een eigen dirigent en een vaste repetitieavond in de week, en met uitvoeringen volgens een jaar tevoren vastgesteld rooster is voor mij niet weggelegd. Nee, ik neem nu deel aan een 'pop-up cantorij'. Wanneer onze dominee behoefte heeft aan zangers, komt er in onze groepsapp een vraag voorbij wie er deze keer meedoet en de mededeling wanneer de drie repetitiemomenten plaatsvinden. Zo kan ik per keer kiezen wanneer en waaraan ik me verbind. Dat vind ik, individualist, plezierig.

Abonnementenkerk

Dat maakt dat ik begrip heb voor de nomadische cultuur van de 50-minner, en realistisch kijk naar deze ontwikkeling. Deze is, en zal voorlopig niet meer overgaan. Het lastige is alleen dat onze organisatiestructuur hier niet meer bij past. Dat onze kerkstructuur nog uit de vorige eeuw is. Wij, protestanten van de vorige eeuw zijn nog van de 'abonnementenkerk'.

Waarvan wij lid zijn van doop tot dood. Waarin wij opgroeien, gevormd worden, in trouwen, onze kinderen laten dopen, onze ouders uit wegdragen, er oud in worden, totdat onze eigen uitvaart zal plaatsvinden vanuit dezelfde kerk. Dan zit ons lidmaatschap en ons meeleven in deze kerkelijke gemeenschap er op.

Al die jaren betaalden wij trouw onze kerkelijke bijdrage. En kon men op ons rekenen als onze kerk ambtsdragers nodig had. Dan namen wij deel aan de kerkenraad die voor een jarenlange tijd met z'n allen voor alles verantwoordelijk was. En gingen wij van vergadering naar vergadering, van notulen naar notulen, van beleidsplan naar beleidsplan, van visienota naar visienota.

Dat gaan onze 50-minners niet meer doen. Zij willen niet in een bestuur dat voor lange tijd alles regelt, wel in een groep vrijwilligers die de vrije hand krijgt om voor een beperkte periode een taak te verrichten of een nieuw initiatief op te zetten.

Zij hoeven ook niet zo nodig voor altijd lid te worden van één kerk, maar zwerven van de ene kerk naar de andere, en dan ook gerust een periode naar 'kerkloos', omdat de kerk nu even niet in hun leven past.

Dat alles vraagt om een veel lichtere, informelere kerkstructuur, met een heel ander vorm, een ander soort lidmaatschap, en een volledig andere financieringsstructuur. Met kleine kernen, en grote vriendenkringen. Met financiering per deelname en bijvoorbeeld sponsoring. Hiervan heeft de kerk in het verleden ook bestaan.

Vast en vloeibaar

Nog verder gaat de Engelse jongerenwerker en hoogleraar Pete Ward. In zijn boek 'Liquid Church (Nederlandse vertaling De Kerk als Water) maakt hij onderscheid tussen enerzijds de kerk zoals deze ooit begonnen is: als beweging (liquid church – de vloeibare vorm). En anderzijds de kerk zoals deze in de loop der eeuwen geworden is: een vaste organisatie

(solid church – vaste vorm). Pete Ward pleit ervoor de kerk steeds opnieuw te vernieuwen in een beweging, in de vloeibare vorm. ‘Ubi Christus, ibi ecclesia’- de kerk is waar Christus is. En waarschuwt voor de steeds weer ingesleten overtuiging dat de kerk vooral de organisatie is waarin zij telkens weer gestold is.

In de huidige cultuur, gestempeld door enkelingen en nomaden, hebben 50-minners minder behoefte aan de vaste vorm van de ‘solid church’, en zoeken zij eerder aansluiting bij de ‘liquid church’. Zij kunnen de 50-plussers het vertrouwen geven dat met de veranderingen die we in onze tijd doormaken niet de kerk zelf op het spel staat. Hooguit de vorm, die eeuwenlang heeft voldaan, en nu verandert. Waar 50-plussers vrezen dat hiermee de toekomst van de kerk op het spel staat, geloven 50-minners dat de beweging van het Evangelie weer nieuwe vormen zal vinden, totdat ook die weer zullen opgaan in andere.

50-plussers hebben doorgaans voorkeur voor de vaste vorm waarin zij de kerk van de generaties voor hen overgeleverd hebben doorgekregen. Deze vertrouwde vorm is een jas geworden die hen past. Het is aan hen om de 50-minners het vertrouwen te geven in de waarde van een vaste vorm, welke dan ook. Zonder daarbij in de kramp te schieten dat het persé altijd en in alles déze vaste vorm moet zijn. Gelovige 50-minners en geloviger 50-plussers houden allen van hun kerk. Alleen niet altijd in dezelfde vorm. Zij hebben elkaar nodig om een goed evenwicht tussen de liquid church en de solid church te bewaren.

Eigen beleving

Uiteindelijk gaat het 50-minners echter niet om de vorm van kerkzijn. Waar zij op hun manier willen meeleven met een kerk gaat het hen om de inhoud van het kerkelijk leven. 50-minners komen alleen, doen alleen mee, als er voor hen persoonlijk iets te halen valt, of als zij er een eigen persoonlijke bijdrage aan kunnen leveren. Voor hen is geloven en kerkelijk leven niet meer iets wat voor hen ‘vanzelfsprekend’ is. Zoals voor gelovige en kerkelijke 50-plussers. Met de paplepel ingegoten, en vaak meer een zaak van traditie en goede gewoonte, dan van eigen keuze.

50-minners komen voor ‘beleving’. Zij willen ervaren wat geloven en kerkzijn toevoegt aan hun persoonlijk leven. Zeven dagen in de week. Waar dat het verschil maakt. In wat hen bemoedigt, wie God voor hen is, wat Christus van hen vraagt, hoe zij leven zullen, ‘waartoe zij op aard zijn’, om met de katholieke catechismus te spreken. ‘Wat hun enige troost is in leven en in sterven’ om de protestantse catechismus te citeren.

Niet zozeer de verstandelijke beschouwingen van mens en maatschappij boeien hen. Maar de verhalen over God en geloof die het hart raken. Die gaan voor hen een beetje over vroeger, maar vooral over nu. ‘Naar de bakker gaan zij voor brood, in de kerk komen zij voor God.’ Niet zozeer om te redeneren en te discussiëren, maar om de rituelen te beleven. Niet het praten óver God boeit hen, maar het spreken mét God, en deelnemen in Zijn aanwezigheid. Gebed en sacramenten dus. Voor sommigen liturgie en gebed, voor anderen praise en aanbidding. Voor allen met daaruit de eenvoudige vraag: hoe zullen wij daaruit leven, wat is onze taak in Gods wereld? Het is niet verwonderlijk dat orthodoxe en evangelische kerken er over het algemeen beter in slagen hun 50-minners vast te houden en te binden. Daar heeft de beleving van hart en ziel vanouds een meer centrale plaats. Al heeft

ook daar het individualisme post gevat, en zijn ook daar de 50-minners meer en meer nomaden geworden.

Growing Young

Hoewel niemand nog dé weg gevonden heeft hoe de kerk 50-minners kan geven wat zij nodig hebben, zijn er hier en daar wel initiatieven genomen die een weggetje bieden waarlangs kerken kunnen gaan. De eerste is het van oorsprong Amerikaanse 'Growing Young', in Nederland inmiddels bekend onder de naam 'Samen Jong' *). Growing Young geeft een aantal handvatten voor een kerkelijke koers die aansluit bij jongere generaties. En benoemd zes kernwaarden:

1. Geef prioriteit aan de jongere generaties. 'Alle ballen op de jongeren'. Maak keuzes die kansen scheppen.
2. Neem Jezus' boodschap serieus. Stel de radicaliteit van zijn woorden centraal.
3. Heb hart voor jongeren, wees in jongeren geïnteresseerd, luister naar hen, en sluit aan bij hen aan.
4. Geef jongere verantwoordelijkheid. Draag sleutelhangers over, maak hen mede verantwoordelijk en durf als oudere generatie zo nodig een stap terug te doen.
5. Vorm een warme gemeenschap. Maak ontmoetingen mogelijk. Zet in op persoonlijke relaties.
6. Wees beste burens. Zet je in voor de samenleving. Help waar geen hulp is.

Draag leiderschap over

De 4^e kernwaarde van Growing Young is ook te horen bij de in 2022 'Jonge Theoloog des Vaderlands', Tabitha van Krimpen (24). Zij geeft aan: Geef de 50-minners werkelijk invloed en macht in de kerk. Durf als 50-plussers een stap terug te doen. Zij pleit er onomwonden voor dat we jongeren een plaats geven in de bestuursorganen van onze kerken. Niet alleen meepraten, maar mee beslissen. En beslissende invloed hebben.

Met deze aanbevelingen in het achterhoofd viel mij bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart vorig jaar ineens op dat vooral jongeren mij op de verkiezingsposters van de verschillende politieke partijen aankeken. En de Leeuwarder Courant schreef een uitgebreid artikel over de FNP die in Friesland op veel plaatsen gewonnen heeft. De oudere generatie bestuurders heeft een stap terug gedaan, en het stokje overgedragen aan enkele jongeren. Eén van hen is inmiddels wethouder in de gemeente Noard-East Fryslân. En een ander, 31 jaar jong, is kort geleden gekozen tot lijsttrekker en kandidaat-gedeputeerde voor de komende Provinciale Staten verkiezingen. Politieke partijen gaan ons voor in de overdracht van de sleutelhangers.

Van de vakverenigingen begrijp ik dat sinds vorig jaar weer meer jongere leden instromen. Met de toenemende inflatie en door de stijgende energieprijzen is het onderhandelen over een meer gunstige CAO ineens ook een belangrijk belang van jongeren geworden. Het gaat inmiddels over henzelf. Wel blijkt dat jongere vakbondsleden andere prioriteiten leggen. Zo is voor hen het verminderen van werkdruk en vergroten van eigen zeggenschap belangrijker dan enkel meer loon.

Niet alleen kerk op zondag

In coronatijd blijkt met name een aantal 50-minners 'de kerk uitgeglipt'. Met name jonge gezinnen hebben ontdekt hoe waardevol de zondagmorgen voor hun gezin is. Quality time

voor jonge vaders en moeders die de hele week druk zijn met vele ballen in de lucht te houden, en met name op zondagmorgen tijd vonden voor elkaar en voor hun kinderen. Meer en meer jonge gelovigen vragen zich af of de zondagmorgen, voor 50-plussers vanzelfsprekend hét moment is om het geloof samen in de kerk te beleven, voor 50-minners wel zo'n geschikt moment is om elkaar te ontmoeten. Dit onderstreept de 5e kernwaarde van Growing Young, 'schem ruimte voor ontmoetingen'. Voor 50-minners zouden ontmoetingen en vieringen door de week mogelijk beter aansluiten bij hun behoeftes.

Lente in de kerk

Dé jongere bestaat niet. Jongeren zijn er in soorten en maten. Iedere 'jaarring' kan weer anders zijn. 'Dus', zegt de Rotterdamse dominee René van Loon 'bied het kerkelijk leven, de liturgie bijvoorbeeld, aan op verscheidene manieren.'

Hij onderzocht in London hoe de Anglicaanse Kerk daar de aansluiting zoekt bij jongeren. 'Het bisdom heeft 19 jonge predikanten vrijgesteld, die elk een groep medestanders om zich heen hebben verzameld, iets nieuws zijn begonnen, of zich hebben aangesloten bij een kleine, kwetsbare, vergrijsde groep traditioneel Anglicaanse gelovigen. Waardoor er nieuwe instroom kwam, ook van tot dan toe niet-gelovigen, en waardoor gemeenschapjes en gemeenschappen begonnen te groeien. Als een gemeenschap 'te groot' werd, splitste deze zich weer, en zo groeide het verder.

In 'Lente in de kerk' **) beschrijft René van Loon hoe deze kerkelijke gemeenschappen op zondag soms wel vier vieringen na elkaar hielden, voor iedere doelgroep één. Vroeg op de morgen een traditioneel Anglicaanse, met kerkorgel, aan het eind van de ochtend een eigentijdse kerkdienst voor 50-minners, meestal met een band. 's Middags een 'Praise-bijeenkomst', en 's avonds weer een klassiek Anglicaanse Evensong.

'Maar pin je niet vast op de verschillende vormen', zegt René van Loon. De vorm is hoe dan ook ondergeschikt aan de inhoud: de verkondiging en viering van het evangelie van Jezus Christus. En kweek onderling begrip. Zodat jonge nieuwkomers respect krijgen voor de trouwe grijze-bollen-doorzetters die altijd zijn gebleven. En zodat ouderen blij zijn met het enthousiasme en het elan van de nieuwkomers. Laat er over en weer begrip zijn voor ieders behoeftes.' In deze goede wensen van René van Loon ontmoeten solid church en liquid church elkaar.

Geloven in seizoenen

In zijn nieuwste boek 'Geloven in seizoenen' relateert René van Loon zijn zorgen over het ontbreken van 50-minners in de kerk. In zijn boek belicht hij de seizoenen in het geloofsleven en in de kerk. 'Herfst en winter, lente en zomer: ieder hebben ze hun eigen sfeer. Na de stormachtige herfst en de koude winter komt altijd weer de vrolijke lente en de rustige, vreugdevolle zomer. Veel hiervan is herkenbaar in het geloofsleven: de herfstige verlieservaring, maar ook de opbloeiende voorjaarsvreugde. Zo zijn er ook in het kerkelijk leven zijn er tijden van terugloop en overleven, maar tevens van nieuwe bloei. Het is een invalshoek die veel creativiteit losmaakt en nieuwe inzichten biedt.'

René van Loon zegt: 'Bid daarom, blijf vertrouwen. Durf te verwachten, durf te vragen. Breng het God onder ogen. God is het die de kerk toekomst geeft. Buig met je gebeden je angst

voor de toekomst om in vertrouwen en verlangen. Dat stempelt de manier waarop je zelf in het kerkelijk leven staat.'

Dat geloof, gebed en vertrouwen wens ik ons allen toe in de tijd die voor ons ligt.

Koudum, februari 2023, Ds. Wim Beekman, classisdominee.

*) Samen Jong, Kernwaarden van een kerk met alle generaties – Sabine van der Heijden e.a. KokBoekencentrum Uitgevers Utrecht (2022).

***) Lente in de Kerk -René van Loon. Uitgevers Utrecht (2020).